

К 792/Д 96

1200000868737

ВУСЕНСКА НАРОДНА ОПЕРА

Л НА ОРДЕН „ЧЕРВЕНО ЗНАМЕ НА ТРУДА“

ГОЛЕМИНОВ

НЕСТИНАРКА

СЕЗОН 1978 - 1979 ГОД.

K 792 / 296

РУСЕНСКА НАРОДНА ОПЕРА

Носител на орден „Червено знаме на труда“

МАРИН ГОЛЕМИНОВ

НЕСТИНАРКА

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000868737

Сезон 1978 – 1979 год.

444692

ВУСЕНСКА НАРОДНА ОПЕРА
Изведен на опер „Горско знаме на млада“

МАРИН ГОЛЕМИНОВ

НЕСТИНАРКА

Сопри 1978 - 1979 год.

МАРИН ГОЛЕМИНОВ

МАРИН ГОЛЕМИНОВ

(1908)

„Да се разкопае надълбоко чернозема на българската ху дожествена мисъл, да се посеят там зърната на „родното“, за да приберем след това богата жетва на нашето самобитно творчество — поетическо, музикално или художествено, то ва е била съдбовната предопределеност на много творци в из куството“. (Марин Големинов)

Големиновото творчество от първата до най-новата (за сега) страница, изпълнено с обич към родината и вдъхнове но пресъздаване на най-прекрасните мисли и чувства на бъл гарина, е ярко потвърждение на тези мисли на композитора.

Минало и настояще, традиция и новаторство — това са понятия, но в музиката на Големинов те добиват конкретни измерения на съвременното национално изкуство. И днес сър цето на композитора бие с неспокойния пулс на епохата. Му зиката му отдавна се е свързала с живота на българския на род, с чувствителността на съвременния човек, защото той винаги е мислил на езика на своята нация, в кръга на нейната среда е разгръщал въображението си, чувствувайки остро нейните възжеления и пориви за себеутвърждаване.

30-те години на ХХ век — това са първите творчески им пулси на Големинов. А те са твърде сериозни — Музикална та академия в София, Парижката „Скола Канториум“, а след това завръщайки се в родината, младият композитор (едва 26-годишен) не закъснява да застане в авангарда на радетелите за формирането и утвърждаването на българския национален музикален стил (наред с Л. Пипков, В. Стоя нов, П. Стайнов и др.).

Да улови пулса на времето, да сподели безрезервно идей но-естетическите възжеления на българските музикални твор ци — тази способност на композитора и до днес притежава своята сила както в неговото музикално творчество, така и в публицистиката му.

Народната песен — това е основният компонент в Голе миновата музика, който с удивителна последователност пре минава през цялото му творчество — от първите значителни опу си: танцовата драма „Нестинарка“, Трети струнен квар тет „Старобългарски“, „Симфонични вариации върху тема от Добри Христов“, „Прелюд, ария и токата“ за пиано и орк естър; през Концерт за струнен квартет и струнен оркестър (1963 г.) до Седми струнен квартет и Симфония № 4 „Шопо фония“ (1977 г.). И ако в танцовата драма „Нестинарка“

фолклорните елементи (метро-ритъм, мелодико-интонационни построения) лежат почти на повърхността на музикалната тъкан, то вече зрелите творби на композитора, влиянието на фолклорната стилистика не е така пряко и директно — тя е вплетена умело, органически в общата съвременна музикална звучност.

Неизчерпаем в своето музикално въображение и находки, Големинов непрекъснато търси нещо ново на базата на вече постигнатото — по отношение на музикалния език, форма и образност. Така се ражда един от шедьоврите в българското музикално изкуство „Концерт за струнен квартет и струнен оркестър“, който поставя началото на късния период в творческата еволюция на Големинов. Следват „Микроквартетът“, Втора симфония, Концерт за цигулка и оркестър, Трета симфония „На мира в света“, ораторията „Титанът“, операта „Зографът Захарий“ — произведения, където обобщената образност, свързана органически с душевността на съвременника, разширените възможности за разгръщане на музикалния материал (обогаляване на метроритъма и лада), чертаят широките параметри в творческата зрялост на Големинов.

Малко са творците в музикалното изкуство на XX век — епоха на постоянноменящи се направления и стилове, чиято творческа еволюция да е така последователна и едновременно с това откривателска, както тази на Марин Големинов. Впрочем, в това е най-голямото достойнство на неговото творчество. Така и последните крупни творби на композитора — танцовата драма „Дъщерята на Калоян“ (1973 г.). Концерт за пиано и оркестър (1975 г.), Симфония № 4 (1977 г.) са краен сноречив документ за устойчивостта на Големиновия музикален стил и естетика.

РУСЕНСКА НАРОДНА ОПЕРА

Носител на орден „Червено знаме на труда“

НЕСТИНАРКА

танцова драма в девет картини
и епilog

от МАРИН ГОЛЕМИНОВ

либрето Константин Петканов

редакция — Виолета Консулова

Дириген-постановчик:

Камен Големинов — гост

Диригент: Арто Чифчиян

Хореография и режисура:

ПЕТЪР ЛУКАНОВ—гост

Диригент на хора:

Томина Сидова

Сценография и костюми:

ИВАН САВОВ — гост

Концертмайстор:

Александър Ганев

Балетмайстор-репетитор:

Тодор Тодоров

Корепетитори: Елена Пелова и Катя Тодорова

Помощници на режисьора: Людмила Игрибозова и Мария Киселова

Премиерни спектакли на 11 и 14 декември 1978 година

ПАУЗА след четвърта картина

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА И ИЗПЪЛНИТЕЛИ:

(действащите лица — по автора, изпълнителите — по азбучен ред)

ДЕМНА, селска мома	Йонка Петкова Мими Качарова Надя Руменин
СТРУНА, нестинарка, леля на Демна	Мариана Захариева Сатик Агопян
НАЙДЕН, селски ерген	Любен Борисов Стоян Габровски
БЕЛОВЛАС СТАРЕЦ	Димитър Гайдаров Стоян Георгиев
КМЕТ	Илия Данаилов
КМЕТИЦА	Гергана Душкова
ГРЪНЧАР	Александър Чобанов Димитър Георгиев
ГРЪНЧАРКА	Виделина Иванова — Пенева Юлия Хубенова
КЛЮКАРКИ	Виделина Иванова — Пенева Дора Мирчева Евгения Ангелова Капка Киркова Маргарита Христова Мариана Захариева Милица Душанова Сатик Агопян Таня Попова Цонка Бояджиева Юлия Хубенова
ТЪПАНДЖИЯ	Цоло Крачунков
МАЙКА НА НАЙДЕН	Гергана Душкова
БАЩА НА НАЙДЕН	Христо Чернобаев

МОМИ и МОМЦИ, НАРОД

Действието става по празниците на св. Константин и Елена

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВА КАРТИНА

Денят на св. Константин. Разсъмва се. Към „конака“, в който се пазят свещения тъпан и иконата на св. Константин и Елена бавно се събират селяните, отправили взор към старата нестинарка Струна и Беловласият старец.

Демна — сама и неспокойна се готви за първи път да играе върху огнената жарава. Тя се стреми да постигне мистичното спокойствие на Струна.

ВТОРА КАРТИНА

Момите отиват към аязмото. Демна бърза да ги настигне. Изведнъж пред нея изкача другоселецът Найден, който прегражда пътя ѝ. Момъкът се устремава трепетно към нея. Демна е уплашена от порива му. Тя за миг дига поглед към Найден, свенлива и поласкана. Но тя е обречена да играе на огнената жарава. Демна се опомня и избягва.

ТРЕТА КАРТИНА

От конака излиза Струна. Съдържаното вълнение, тихото богомилско настроение на нестинарката изведнъж, като по магичен знак, се заменя с едно страстно избухване на нещо стихийно и неудържимо в душата; търси Демна, праща и дружките ѝ да я намерят.

Като подгонена кошута се връща Демна. Преди да се успокои, след нея се появява Найден.

Селската камбана възвестява началото на празника. При нестинарката Струна пристигат кметът, кметицата, овчари, грънчари, жътвари. Те носят дарове в чест на св. Константин, който ще благослови плодовете на труда им.

Беловласият старец донася иконата на св. Константин и Елена. Демна пристъпва след иконата изтръпнала и унесена. Найден иска да откъсне Демна от това странно шествие, но студеният ѝ поглед го принуждава да отстъпи.

ЧЕТВЪРТА КАРТИНА

Огънят е запален. Около него се играят обредни танци. Старейшината с икона в ръка обикаля огъня и моли свети Константин да пази нивите, да умножи добитъка, да закри

ля децата от болести и всички хора от бедствия. Момци с дълги пръти разстилат жаравата. Старата нестинарка Струна става неспокойна, грабва иконата на светсца, втурва се в огъня и екзалтирано танцува върху жаравата. Демна е привлечена от огнения танц и усеща непознати сили в себе си. Струна протяга ръце към нея и Демна влиза в огнения харман. Найден мисли, че тя ще изгори, разбутва навалищата, грабва я и я отвлеча. Всички са зашеметени. След опомнянето, Струна предрича плодна година.

ПАУЗА

ПЕТА КАРТИНА

Лято. Жътва. То ли млади девойки, то ли златни жита заобикалят Демна и Найден, и радостно ги гаят. Демна и Найден се обичат. Сякаш цялата природа се е събрала край тях да им се радва.

ШЕСТА КАРТИНА

Башиният двор на Найден. Родителите му посрещат младоженците. Моми и момци играят сватбено хоро. Демна изгрява като ясно слънце. Любопитни съседки надничат от дворовете. Демна изтръпва, чувствав неясна угроза край себе си. Изведнъж се отдръпва, иска да се спаси с бягство. Найден едва я възпира. Гостите мълчаливо си тръгват. Съседките още по-злобно одумват младата невеста: Найден се е оженил за магьосница, за нестинарка.

СЕДМА КАРТИНА

Къщата на Найден. Самотна и нещастна Демна напразно чака мъжа си. Отровен от злите езици, Найден се прибира в къщи. Той е отчаян. Напразно Демна се стреми към него, напразно Найден се вижда в нея, за да разбере истината. Двамата бродят като сенки един край друг.

ОСМА КАРТИНА

Денят на св. Константин. В селото на Найден няма нестинарски огън. Обикновено селско веселие. Между младите пристъпя и Демна — тя за първи път изглежда весела

и щастлива. Сред момците е и Найден. Очите му не се отделят от Демна.

Демна се пуца от хорото: пред нейния взор изниква иконата на св. Константин, който ѝ напомня за дадения обет. Хорото отново я увлича. Но веселието и щастието на Демна и Найден са само привидни. Вътре в себе си всеки изплаква своята болка.

Демна сякаш вижда как пред нея се появява Струна с икона в ръка и властно я призовава към себе си.

Всичко се люшва край нея. Хорото се завърта неистово, тя се чувства в обръч, който я задушавя. Демна го разкъсва и хуква към къщи.

ДЕВЕТА КАРТИНА

Обезумялата Демна се втурва в къщи. Изравя огъня от огнището. Грабва иконата на св. Константин и стъпва в огъня. Пламъците обхващат къщата. Горещата вълна я плисва. Дрехата ѝ се подпалва, тя пада на земята и изгаря. А в пепелището сякаш пристъпя Струна, тя вдига иконата и продължава да танцува.

ЕПИЛОГ

Найден сам край изгорялата си къща. Изведнъж изпепелта лумва огън и към него пристъпя Демна — млада и красива. Той не иска да ровява и все пак протяга ръка. Никога Демна и Найден не са били толкова щастливи. Огънят угасва изведнъж — Найден е паднал мъртъв край изпепеленото огнище. В небето затрептяват десетки свещи, стотици, хиляди свещи — като недогорелия пламък в душите на двамата млади.

КЪМ ПРЕДИСТОРИЯТА НА „НЕСТИНАРКА“

„... Как започнах да работя върху „Нестинарка“?

Преди всичко сюжетът представлява чудна смесица от староезически представи и по-нови християнски преживявания. Това обстоятелство ме насочи към два далечни музикални произвора: езичеството — представено с драстичността и неумолимостта на ритъма, и християнството — представено с широтата и дълбочината на напева.

Друга особеност, от психологично-драматично естество, е здравата връзка между домогванията на личността и тежненятия на народните маси. Върху широката основа на един народен обичай игра върху огъня, е изградена лична драма. Тук вече чисто битовото е надхвърлено, като са засегнати общочовешки струни. Някои заемки, които правя от народния музикален фолклор, намират тук своето обяснение. . .“

Марин ГОЛЕМИНОВ

МУЗИКАЛНАТА ДРАМАТУРГИЯ НА „НЕСТИНАРКА“

Музикална драма — така Марин Големинов определя жанра на своята сценична творба „Нестинарка“, в която третира балета като драматично изкуство, т. е. като синтез от пластика, музика и драма.

Идейността и оригиналната музикална концепция на композитора обогатяват драмата на Петканов и от това взаимодействие се ражда една забележителна съвременна, реалистична творба. Тежестта ѝ, както и на либретото, пада върху ярко изявения национален дух и народността съдържание. Опоетизираният народен обичай, образите на хора от простия трудов народ, разкриване на частица от духовната му същност — всичко това дава онази стойност на произведението, която определя неговата ценност и значимост.

В основата на драмата лежи протеста срещу мрачните сили в живота, срещу суеверието и мистиката. Това е предадено от композитора не ограничено в тесните рамки на обряда, а по-скоро той служи за основа, върху която се разкрива една дълбока, реална човешка драма.

От една страна Големинов пресъздава българския селски бит, разкрит в сцените с народните празненства и извършването на обряда, а от друга — претворява личната съдба на селската девойка Демна. Композиторът се стреми да даде психологическа мотивировка на действията на своите герои, вследствие на което може да се определи битово-психологическият характер на творбата. Действието се развива естествено, с моменти на драматически натрупвания и кулминации, и моменти на успокоение. Адекватността на музикалния израз на литературно-драматичната основа на „Нестинарка“ е едно от най-сериозните и неоспорими достоинства. Това е така, защото драматургията ѝ е от музикално, а не от театрално естество и езикът на музиката обуславя напълно езика на жеста. Чрез музиката Големинов разкрива покъртителната драма на нестинарката Демна, драмата на един млад живот, изпълнен с надежди и упование, но осакатен и накрая унищожен от суровите социални условия на един примитивен бит, от вековните заблуди на едно непросветено робско време, в което религия и суеверие, морал и предразсъдъци, са оформили духовния облик на българина.

Така в музикалната драматургия на балета се очертават два плана: единият — личната драма на Демна, а дру-

гийт — битово-обредния. В музикалното развитие на „Нестинарка“ е проведена строга мотивна разработка. Няколко основни мелодични рисунъка кръстосват цялата творба. Този чисто драматичен способ създава единство в интонационното развитие и напрежение в сценичното разгръщане.

Експозицията на действието се развива до четвърта картина включително (нестинарският обред). От четвърта до осма картина (народният празник в селото на Найдено) то търпи интензивно развитие по-скоро повествователно, отколкото основано на остри конфликтни ситуации. Кулминацията започва в осма картина, за да стане пълна в девета. Нейната атмосфера се подготвя във въвеждането към нея, където музикалната реч придобива остър експресивен характер, а по-нататък (в самата картина) контрастът ѝ става твърде фрагментарна от непрекъснатите темпови, динамични, метрични, ритмични, темброви и пр. контрасти. В епизода се затваря най-външният тематичен кръг на творбата, материалът на първа картина се репризира почти изцяло. Драматичните центрове са четвърта и девета картина, като в първата преобладава описателният елемент, а в другата — контрастно-конфликтният, който ѝ придава голяма вътрешна психологическа убедителност. Лиричните центрове са също два-втората и петата картина. Произведението има своеобразна битово-танцувална „ос“, която започва от четвърта картина, преминава през гротесковата сцена с клюкарките на цялата осма картина, за да завърши в трагичния екстатичен танц на девета картина, в който Демна се погубва.

Главните действащи лица в „Нестинарка“ са обрисувани ярко и убедително с помощта на характеризиращите ги теми и мотиви.

Централен образ е Демна — носителка на идеята за трагичната участ на иднината, който излиза от своята среда и прави опит да преодолее безизходицата, в която е попаднал. Тя е любяща девойка, нежна и предана съпруга, страдаща за своята любов жена. Същевременно се развива и темата за гибелната любов, която носи страдание и смърт. Демна се покорява и на подсъзнателни, и хипнотични сили, които я завличат към странните за други хора нестинарски обреди и я карат да проникне в сфери на особена чувствителност и болезнена екзалтация. Вътре в себе си тя — красивата, жизнена млада българка-компенсира двойствеността на своето съществуване, но не може да го уравни от вън, т. е. не може да отклони и надмогне отношението и реакцията на другите. Това именно разклаща душевната ѝ устойчивост, разбива семейното ѝ щастие и в същност я погубва. Чрез нейната смърт се изразява

протеста — единственият ѝ изход, защото в нея не са заложе ни борчески сили. Образът поразява със своята лаконичност и точност. Чрез трите основни мотива се осъществява музикалната характеристика на Демна: на младостта, на любовта и на съдбата.

Найден е също характерен народен български образ. Виж даме го като буен младеж, като влюбен в Демна, като нейн съпруг, разкъсан от съмнения и противоречия, като човек, който дълбоко страда. Музикално той е обрисуван от мотивите на Демна — мотива на любовта и мотива на младостта.

Посредством мотиви-формули (освен посочените мотиви, значение за разгръщането на музикалната драматургия на творбата имат и мотивът на огъня, мотивът на рилските камбани и на езическо-християнската обредност) Големинов повишава степента на впечатлението, предава развитието на образите, изобразява промените и нюансите в душевното им състояние.

Живо и картинно са предадени и битовите сцени, при което дълбокото вникване в бита и характера на народа и в духа на народната песен е довело до органическо сливане на народното с личното. Тук композиторът е използвал значителен брой оригинални народни мелодии.

„ . . . Написана с голям замах, с широк дух, с едно епическо спокойствие и най-сетне с високо техническо умение, тя . . . , доколкото може да се предсказва, ще остане като едно цялостно творение, като един важен пункт или указател на историческия път на българското музикално творчество. . . ще остави една дълбока и трайна бразда в нашия художествен живот. Не само в него, но и ще утвърди националното ни съзнание и националната ни гордост. . . “ (Петко Стайнов)

И предсказанието на критиката се сбъдна. . .

ПОСТАНОВКИ НА „НЕСТИНАРКА“

1942 г. — Софийска народна опера, диригент — Асен Найденов, постановка — Мария Димова, режисьор — Хрисан Цанков, Художници — Нева и Никола Тузсузови

1946 г. — Софийска народна опера, диригент Марин Големинов, постановка — Анастас Петров, художници — Нева и Никола Тузсузови.

1967 г. — Старозагорска народна опера, диригент — Веселин Ненов, постановка — Нина Кереджиева, художници — Нева и Никола Тузсузови.

1968 г. — Пловдивската народна опера, диригент — Кръстьо Марев, хореография — Петър Луканов, художник — Димитър Киров.

1968 г. — Софийска народна опера, диригенти — Марин и Камен Големинови, постановка — Нина Кереджиева, художници — Ани Хаджимишева и Цанко Лавренов.

1972 г. — Варненска народна опера, диригент — Владимир Анастасов, постановка — Асен Гаврилов, художник — Иван Савов.

ХУДОЖЕСТВЕНО РЪКОВОДСТВО

Главен художествен ръководител и директор:
МИХАИЛ КЪТЕВ

Главен диригент:
ИВАН ФИЛЕВ

Главен режисьор:
АВРАМ ГЕОРГИЕВ

Диригенти:
ВЕСЕЛИН БАЙЧЕВ
АРТО ЧИФЧИЯН

Музиковед:
ИОАННА БАКАЛОВА

Ръководител на балета:
ЧАВДАР ХРИСТОВ

Диригенти на хора:
ТОМИНА СИДОВА
ХРИСТО СТОЕВ

Артистичен секретар:
БРИЛЯНТА КЕВОРКЯН

Художници-изпълнители:
ХРИСТО АРНАУДОВ
ПЕТЪР АНТОНОВ

Технически сътрудници: зав. постановъчната част: П. Шопов, театърмайстор: Ив. Киров и Д. Джамбазов, зав. худ. осветление: Ц. Сокеров, зав. светлинни ефекти: А. Харалампиев, зав. шивашки ателиета: Ал. Димова и Т. Трифонов, зав. перуко-фризьорско ателие: Г. Ламбев, зав. тапицерско ателие: Т. Кирова, зав. дърводелско ателие: Г. Иванов, зав. железарско ателие: Вл. Илиев, реквизитор: Ц. Диков.

Текст на програмата: Йоанна Бакалова

Технически редактор: Жеко Василев

